

МОЖЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ З УКРАЇНСЬКОЮ ДІАСПОРОЮ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ

З'ясовано, що дослідження проблематики української діаспори посідає особливе місце в контексті забезпечення національних інтересів України, оскільки існує значний потенціал співпраці з представниками української діаспори для налагодження більш дружніх стосунків України з державами, де проживає значна кількість українців.

Ключові слова: міграційні процеси, національні меншини, діаспора, автохтони, національні інтереси.

Taran Jarosław. *Możliwości współpracy z diasporą ukraińską w Polsce w kontekście interesów narodowych Ukrainy.*

Autor ustalił, że problematyka badawcza diaspory ukraińskiej posiada szczególne miejsce w kontekście zabezpieczenia interesów narodowych Ukrainy, ponieważ istnieje znaczny potencjał współpracy z przedstawicielami diaspory ukraińskiej w celu nawiązania bardziej owocnej współpracy pomiędzy Ukrainą a państwami, w których zamieszkuje duża liczba Ukraińców.

Słowa kluczowe: procesy migracyjne, mniejszości narodowe, diaspóra, ludność autochtoniczna, interesy narodowe.

Taran Ярослав. *Возможности сотрудничества с украинской диаспорой в Республике Польша в контексте национальных интересов Украины.*

Определено, что исследование проблематики украинской диаспоры занимает особое место в контексте обеспечения национальных интересов Украины, так как существует значительный потенциал сотрудничества с представителями украинской диаспоры для налаживания более дружественных отношений Украины с государствами, где проживает значительное количество украинцев.

Ключевые слова: миграционные процессы, национальные меньшинства, диаспора, автохтоны, национальные интересы.

Taran Yaroslav. *The possibilities of cooperation with the Ukrainian Diaspora in republic of Poland in the context Ukrainian's national interests.*

Research issues of the Ukrainian Diaspora occupies a special place in the context of the national interests of Ukraine, because there is the great potential of cooperation with the Ukrainian Diaspora representatives for maintenance the more fruitful interrelations with the countries, where are a great quantity of native born Ukrainians have been living.

Keywords: Processes of migration, national minorities, diaspora, autochthons, national interests.

Останніми роками в світі внаслідок різних причин політичного, економічного та соціального характеру все більших обертів набирають міграційні процеси як добровільного, так і вимушеного характеру. Не минув цей процес і Україну. Згідно з офіційною світовою статистикою, кожен четвертий-п'ятий українець у світі проживає за межами своєї історичної батьківщини [1, с. 21]. Розпад СРСР і створення на його теренах нових незалежних держав викликали певне зацікавлення як української влади, провідних науковців, так і пересічних громадян до українських спільнот, що опинилися внаслідок різних причин за межами України.

Республіка Польща першою у світі визнала державну незалежність України – 2 грудня 1991 року, а вже 4 січня 1992 року між Україною і Польщею були встановлені дипломатичні відносини. 18 травня 1992 р. підписано міждержавний українсько-польський Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво [2], а підписана Президентами України і Польщі Леонідом Кучмою і Александром Квасневським 21 травня 1997 року в м. Києві Спільна заява «До порозуміння і єднання», яка проголошує «утвердження ідеї українсько-польського порозуміння і єднання» стала першою сходинкою до налагодження українсько-польських взаємин [3].

Українці в Польщі опинилися у різні часи та за різних обставин. Це було викликано і еміграційними процесами (умовно розрізняють чотири хвилі масового переселення українців за кордон), і змінами кордонів. Саме внаслідок змін кордонів у Польщі утворилася найбільша автохтонна громада [4, с. 43] українців серед країн Європейського союзу [5, с. 63]. Це актуалізує питання використання української діаспори у Польщі для забезпечення національних інтересів України.

Історія знає багато прикладів, коли забезпечення національних інтересів держави здійснювалося шляхом співпраці з відповідними діаспорами. Ці факти описані як в історичних документах, так і в науковій та публіцистичній літературі. У галузі використання діаспори урядами різних країн існує як негативна, так і позитивна практика. Серед негативних прикладів можна навести факт, коли спецслужбами Ірану в 1992 році за допомогою агентів, завербованих у перській діаспорі Аргентини, був проведений теракт у ізраїльському посольстві, а в 1994 році – у єврейському общинному центрі [6]. Але на тлі негативних прикладів використання діаспори переважають позитивні випадки. Так, під час звільнення українських моряків із судна «Файна» були задіяні представники сомалійської української діаспори, що неабияк посприяло успішному завершенню даної операції [7].

Для визначення певної національної групи (як правило, меншини), що проживає поза межами своєї історичної батьківщини, широко вживається термін «діаспора». Це поняття означає дещо інше, ніж етнічну чи національну меншину. Не заглиблюючись у зміст поняття «діаспора», варто зауважити, що існують певні особливості життєдіяльності, культури, побуту тощо, які відрізняють діаспору від меншини. Як справедливо зазначає віце-президент Інституту національної стратегії РФ А. Ю. Мілітарьов, у сучасній літературі цей термін досить довільно застосовується до різних явищ, при чому зміст його залежить від його інтерпретації тим чи іншим автором чи науковою школою [8, с. 24].

Українська діаспора у Польщі отримала можливості для вільної діяльності та розвитку після 1989 року. Так, під час перших напівдемократичних виборів у Польщі в червні 1989 року депутатом Сейму став українець — професор Володимир Мокрий з Кракова, кандидат від «Солідарності», багатолітній активіст антикомуністичної опозиції. Володимира Мокрого підтримали не лише українці, але й поляки, саме він посприяв тому, що Сенат прийняв заяву щодо депортації українців у 1947 році. Загалом йому вдалося винести українське питання на парламентський рівень [9].

Під час виборів 1993 року від Демократичної унії перемогу здобув українець Мирослав Чех, який був депутатом Сейму двох скликань. Неодноразово шляхом депутатських звернень, пропозицій та заяв він намагався впливати на покращення ситуації українців у Польщі та на розвиток міждержавних українсько-польських відносин. На виборах у Сейм, що відбулися 21 жовтня 2007 року, балотувалося кілька українців, і депутатом став Мирон Сич [9]. Ці вибори показали, що українці спроможні брати участь у демократичних процесах та в управлінні державою, громадянами якої вони є. Адаже на кожних виборах, особливо на виборах у органи місцевого самоврядування, вони обираються на різні посади.

У Польщі існує Спільна комісія уряду та національних і етнічних меншин з участю представників литовської, німецької, лемківської, української, кашубської, чеської та ромської громад. На сьогодні до складу даної комісії входять два представники української меншини – голова Об'єднання українців Польщі (ОУП) Петро Тима та історик, доктор Григорій Купріянович – голова Українського товариства в Любліні [10].

Варто також зауважити, що останніми роками все більше українських викладачів за різними програмами викладають у ВНЗ Польщі. А Угода про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща, підписана 27 березня 2007 року, відкрила нові можливості для працевлаштування українських викладачів та збільшення студентської аудиторії за рахунок українців у ВНЗ Польщі [11].

Отже, серед польських українців є багато відомих діячів, які працюють у сфері науки та культури, в різних галузях економіки, промисловості та сільського господарства. Українці

в Польщі займають відповідне місце в усіх сферах життєдіяльності даної країни. Тому, на наш погляд, існує значний потенціал щодо використання представників української діаспори для налагодження більш плідної співпраці між двома державами в політичній, економічній і соціокультурній сферах життєдіяльності.

Не можна не зазначити, що суверенна українська держава докладає певних зусиль для налагодження зв'язків із закордонним українством. Так, суттєвим кроком стала Державна програма «Українська діаспора на період до 2000 року», яка була затверджена постановою Кабінету Міністрів України 22 січня 1996 р. У документі знайшли відображення завдання налагодження зв'язків та розвитку співробітництва України й української діаспори, створення механізму міжнародно-правового захисту інтересів зарубіжних українців, розв'язання низки проблем їхнього культурно-освітнього життя [1, с. 330]. Тоді вперше на державному рівні було розроблено конкретні заходи для духовного єднання українців у світі. Таким чином Україна заявила про свій намір на державному рівні опікуватися долею своїх синів і дочок, які опинилися поза межами держави. Наступним кроком у напрямку посилення уваги держави до діаспори стало включення до нової Конституції України спеціальної статті (12), де проголошується: «Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави» [1, с. 331].

З огляду на необхідність урегулювання статусу українців, що проживають поза межами країни, полегшення їхніх контактів з етнічною Батьківщиною, було прийнято Закон України «Про правовий статус закордонного українця» [12]. Налагодження, розширення й усіляке зміцнення зв'язків з українською діаспорою має на меті досягнення певних раціональних політичних і економічних цілей. Зокрема, це стосується використання інтелектуального, політичного та економічного потенціалу діаспори для встановлення дружніх і тісних стосунків України з країнами проживання зарубіжних українців, посилення ролі України у світовому співтоваристві та захисту національних інтересів України.

Виходячи з вищезазначеного, потрібно вказати на необхідність дослідження проблематики української діаспори, у тому числі й у Польщі, опрацювання рекомендацій для налагодження більш тісних стосунків України з державами, де проживає значна кількість українців, розробки нових програм співпраці із закордонними українцями, більш ефективного використання інтелектуального, політичного та економічного потенціалу української діаспори, у тому числі й для посилення ролі України у світовому співтоваристві.

1. *Троцинський В. П.* Українці у світі / В. П. Троцинський, А. А. Шевченко – К., Видавничий дім “Альтернативи”. – Т. 15. – 1999. – 352 с.

2. *Тодоров І.Я.* Співпраця України та Польщі [Електронний ресурс] / І.Я. Тодоров. –Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

3. *Спільна заява Президентів України і Республіки Польща «До порозуміння і єднання»* // Урядовий кур'єр. – 1997. – 24 травня. – С.2-3.

4. *Євтух В. Б.* Закордонне українство. Навчальний посібник / В.Б. Євтух, В.П. Троцинський, А.А. Попок. – К.: ВІК, 2005. – 308 с.

5. *Лагутов Ю.Е.* Політико-управлінські засади взаємодії України з українською діаспорою в державах Європейського Союзу. Автореф. дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.01 / Ю.Е. Лагутов; Національна академія державного управління при Президентові України. – К., 2008. – 20 с.

6. *Європа* – плацдарм мусульманських розведок // Єврейский мир. – 2004. – 31 січня. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.evreimir.com/article>.

7. *Интер'ю О. Христенко газеті «Україна молода».* [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://livejournal.com/19255>.

8. *Милитарев А.Ю.* О содержании термина «диаспора» (к разработке дефиниции). / А.Ю. Милитарев // Диаспоры. – 1999. – № 1. – С. 24–33.

9. *Смеречинський М.* Тернистий шлях українців до польського парламенту. / Смеречинський М. // Український журнал. – 2007. – № 11. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/76/>

10. *Засідання* спільної комісії // Наше слово. – 2006 р. – 10 грудня. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://nslowo.free.ngo.pl/nacmenshynne/zasidannia_spilnoji_komisisji.htm

11. *Угода* про співробітництво між Міністерством освіти і науки України та Міністром національної освіти Республіки Польща станом на 27.03.2007 р. // Інформаційно-правовий портал. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/spart28/inx28304.htm>

12. *Закон* України «Про правовий статус закордонних українців» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – ст.343. [Електронний ресурс] – режим доступу до сайту: <http://zakon2.rada.gov.ua/>